

હવે આપણે કંઈ કરવું છે:

હજારો વર્ષોની મોર નિદ્રામાંથી જગ્યા હાટકેશ્વરે જગાડ્યા ના? ના? શ્રી રણ
 ૧. ગુરુદેવને ત્યાં મોકલ્યા ના! ના! શ્રી રણછોડરાયના ભક્ત જ્ઞાતિબંધુના :
 રાજને પ્રેરણા કરી જે પ્રેરણાથી. તેઓએ દેશ પરદેશ રટણ કરીને જ્ઞાતિબંધુ માં
 આપણને જાગૃત કર્યા. જાગૃત કર્યા એટલું જ નહિ પણ જે જે ગામ અને ગ્રામ્યોમાં
 બંધુઓની વસિન છે તે પણ તમોને બંધુદ્વારા જણાવ્યું તે ઉપરાંત જ્ઞાતિબંધુના ગ્રામ
 કે કયા ગ્રામો અને ગામોમાં જ્ઞાતિ હિત તરફ લાગણિ બતાવનાર કયા કયા ગ્રહસ્થો છે
 નામ જ્ઞાતિબંધુના ગ્રાહક તરીકે નોંધી પ્રગટ કરી આખી જ્ઞાતિની કિમતી સેવા એ
 બજાવી છે કે જે સેવા જ્ઞાતિના કોઈ બંધુથી આજ દિન સુધી ઉઠાવી શકાઈ નહોતી
 મેવા શેઠ જી. જી. નાથલાલ નાથલાલ નાથલાલને ઉઠાવી છે કે જેને માટે એને હજારો હ
 ધન્યવાદ આપવો ઘટે છે. કારણ કે હું જે એ સેવા ઉઠાવવા નીકળું તો મારી
 દમ નથી, જે એ સેવા ઉઠાવવા નીકળું તો હું નિઃશ્વર નથી, હું
 એ સેવા ઉઠાવવા નીકળું તો મારાથી સમ્પત્તિ તાપ, ટાઢ ને વરસાદ વેઠી શકાય
 નથી, તેમ હું જે એ કામ ઉઠાવવા નીકળું તો પ્રત્યેક ભાગના જ્ઞાતિબંધુઓની ભા
 યાજ અને તેની જાત માહિતી શી રીતે મેળવવી અને તેમની માથે કેવી રીતે વાત
 એમાં તો હું મુઠાઈ જાઉં, કે જેથી મારે એ સેવા કરવી પડતી મૂકવી પડે. એ
 પ્રકારની વેદના ભોગવી શેઠ જી. જી. નાથલાલે મહદ પ્રયાસ કર્યો છે, એમ મારે વગર એ
 પડે છે, ને તેનેજ માટે ધન્યવાદ આપવ ને લખવું પડે છે.

માઠ એમાં જીવણલાલે શું વાધ માર્યો કે એને ધન્યવાદ ધરે? ના! ના! .
 શ્રી રણછોડરાયને છે, કે જેણે આપણું હજારો વર્ષનું દેવું એક બીજાને આપ
 જીત તરીકે શેઠ જી. જી. નાથલાલને પ્રેરણા કરી કે જે પ્રેરણાને પરિણામે આપણ
 પ્રેરના હજારો સાતસે જ્ઞાતિબંધુઓને થયા ના! ના! સાતસે જીવાતમાના આત

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર અને યોજક,

ડાહ્યાલાલ નવલરામ શાહ, ખપાટીઆ ચક્રા—મુરત.

મુરત મહાનગર પુલ પર આવેલા “સંકેત” પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં નક્કર
 લક્ષ્મણરાવ નીકમે છાપ્યું.

સ્વીચ

પણી તની જોના
કામલાનાં દાખલાં જાતિબંધુમાં
જો સ્થપામાં છે એવું દૃષ્ટિએ
કાંતેસ, કાન્તેસ-સો, ખીજી જાતિ
અનુકરણ કરવા એકદમ મડી ગા

જેવું દિવસ સુધી લાંબા આપણે
જે પરીણામ પછી તે કશો જોગ
યો જણાતો નથી. ફક્ત અમુક અમુક
છે.

જો ખીજી જાતિએનાં રિતરિવાજો કે
એ પણ આપણે મોડા જમ્યા છીએ
લેવાને આપણામાં શક્તિ નથી. ના ! ના

છે પણ આપણે જાહજ વિચાર પૂર્વક
અનુકરણ કરણ છીએ તે તે જાતિએ કરતાં આપણે ઉતરતા નથીજ. કારણ કે
જે હરોવો પાસ કરેલા છે તે સર્વ સ્થળે અમલમાં મૂકાયલાના દાખલા જણાતા
ઉપરથી એટલું કળી શકાય છે કે જે અમલમાં મૂકાયા હોય તો તેનું ક્ષેત્ર જાહજ
કારણ કે તે પરિષદમાં પધારેલા અમુક અલસથોએજ તે માન્ય કરેલા છે; પણ પ્રત્યેક
જાતિએએ તે તે હરોવો માન્ય કરેલા નથી કે જેથી તેનો અમલ સર્વ ઠેકાણે એક
જ શકે આપણે કયા કયા સુધારા કરવા છે તે સર્વે સાહેબોને (બંધુઓને) માલમ
કારણ કે તે સીધી કે આડકતરી રીતે જોખાઈ ગયલા છે. એટલે આપણે એકેક
જાથ ધરી તેને સર્વ માન્ય બનાવવાને અને સઘળા ભાગના જ્ઞાતિ બંધુઓને રચીકર
તેમ કરવા માટે શું શું નડતર છે તેનો સપૂર્ણપણે વિચાર કરી તેનો અમલ થતો
સુક બનીએ તોજ આપણા કાર્યની સફળતા થઈ ગણાય, અને તે કાયદો (હરાવ) પણ
ય ગણાય.

ડિરેક્ટરીની જરૂર શા માટે છે ?

પ્રથમ જાતિબંધુએ પહેલાં પરિષદ કે પહેલાં ડિરેક્ટરી એ વિષય ચર્ચા સર્વાનુમતે
પરિષદ બરવાનો હરાવ કર્યો. તે મુજબ પરિષદ પણ વડનગર મુકામે બરાબ,
તેનું કામ બોળાં પડ્યું જે ખીજી પરિષદ સુધીમાં પણ થઈ શક્યું નહિ. હવે
કુશલે કે ડિરેક્ટરીની જરૂર શા માટે છે ? નો તેના જવાબમાં હું જણાવીશ કે
આપણી જાતિના કેટલા ધર છે, કેટલી વસ્તી છે, તેમા પુરુષ તથા સ્ત્રીની
ત બાળક અને બાળિકાઓની સંખ્યા કેટલી છે. કેટલા બણેલા છે, કેટલા બણુતા
લાક કે અમણુ છે, કેટલા ધંધો કરનારા કેટલા નોકરી કરનારા, કેટલા ખેતી
મકરી કરનારા તો વેપારી સરકારી કે ખાનગી, ને વિદ્યા સંપાદન કરેલા તો
ગ્રામી મેળવેલા વગેરે લોકીકત આ ડિરેક્ટરી ઉપરથી આખા હિંદના જાતિ-
ભેદ પડે એમ છે. આ ડિરેક્ટરીની યોજનાને પ્રથમથીજ અમરસ્થાન શા માટે
નાબુદ હશે ? તેનું કારણ માત્ર એટલુંજ છે કે આ ડિરેક્ટરી ઉપરથીજ આપણે
ધારામાં ફળદાયી નિવડીશું કે કેમ તેની સંકા દૂર થશે તે ઉપરાંત આપણે તેઓને
તબક્કા આપીશું તોજ આપણામાં ધૂરધાલી બેઠેલા દુષ્ટ રિવાજો અને બહેમો દૂર કરી
માટે આપણે ડિરેક્ટરી થયા પછીજ ફળવંણી, નકારા રિવાજો, બાળલંઘન, બાળવિવાહ,
પાવિક્રય, વિધવાશ્રમ, વિધવાઓને મદદ, મરણદીઓને મદદ, વિધવાઓને પુસ્તકને
ડિંગ હાઉસની જરૂરીઆત વગેરે વિષયો હાથ ધરી શકીશું કે જેને માટે મોટા
પણુ પડશે.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૪૬૮ દર્શક

પુસ્તકનું નામ રત્ને સુભાષિતે કંઈ કંઈકું બે?

વિષય A. ૩૫૯૧૫ : ૪ : ૬.

૩. ડિરેક્ટરીના કામ સરળતાથી અને શકે તે માટે પરિષદમાં પધારનાર પ્રત્યે વોલંટીયરોને ધરના મુખ્ય માણસોનું નામ અને તેમના ધર બતાવવા અને સ્થળના જાતિગોરની મદદ આપવી કે જેથી વોલંટીયર સરળતાથી પોતાનું કામ કર શકે.
૪. ડિરેક્ટરીનું કામ કરવા અમુક વર્ષની ઉપરના વિદ્યાર્થી વોલંટીયરોને સોંપવું ને કામ સોંપવા માટે એક ઓનરરી સેક્રેટરીની નિમણૂક કરવી.
૫. ડિરેક્ટરીનું કામ વિદ્યાર્થી વોલંટીયરો સમર વેકેશન કે વિન્ટર વેકેશન અથવા ફિટ્નસમાં જઈ પૂરું કરે એમ ઠરાવવું.
૬. ડિરેક્ટરીના કાર્ય માટે કરેલા ફંડમાંથી વોલંટીયરોને રેલભાડું, ખાધાખર્ચ વગેરે માટે અમુક રકમ સેક્રેટરીએ આપવી કે જેનો હિસાબ કામ પૂરું થયે ઓનરરી સેક્રેટરી પૂરા કરેલાં કામની સાથે પૂરા હિસાબ આપીદે.

આપણો સવળો આધાર આપણા પગના જોરપર છે.

પરિષદ આપણી છે. પરિષદનો પ્રેસિડેન્ટ આપણો મુરબ્બી છે પરિષદના પ્રેસિડેન્ટને આપણે જ પરિષદમાં ચૂંટી કાઢ્યો છે તો તેનાજ ઉપર આપણે બેસી રહેવાનું નથી. તેમ આપણે પરિષદના સેક્રેટરીની નિમણૂક કરીએ તો તેમણે જ અધું કાર્ય કરવાનું છે; અને આપણે કાંઈજ કરવાનું નથી એમ ખારી બેસી રહેવાનું નથી. હાખલા તરીકે વડનગરના તમામ જાતિબધુઓએ ધનની સાથે તન અને મનની અંતઃકરણથી મદદ આપી હોત તો પરિષદનો હિસાબ તુર્ત એક માસમાં જ જાતિબધુ દ્વારા બહાર પડી શકત. પણ અમક પે સુધી મહા પરિષદના હિસાબ માટે જાતિબધુને પૂછવામાં આવે છે તે વખત આવતેજ તેમજ આપણે કેળવણી માટે કંઈ બનતું કરવા તૈયાર હોઈએ તો કોઈએ પોતાનાથી ધનનો ફાળો તો કોઈએ પોતાનાથી અપાતો ધનનો અને વખતનો ફાળો અને કોઈએ સમયનો ફાળો આપીને પણ પ્રત્યેક કાર્ય નિર્વિઘ્ને પાર ઉતરેલું જોવાને ઉત્તુક બ-કોઈ પણ જાતિબધુ કોઈ પણ જાતની મદદ આપ્યા વિનાનો રહેવા ઇચ્છશે તો શી રીતે આશરો ? શું તેઓ કંટાળી જઈ પોતાના કામ છોડી ન દેશે ? શું જરૂરપયોગ નહિ થશે ? માટે પ્રત્યેક સ્વકાર્ય મણી મદદ આપવા તૈયાર રહેવું જ પડેથી એમ ન જાણવું કે વિદ્યાવાને વિદ્યાનો અને કષ્ટાચુંએ કષ્ટાનો લાભ પીળતે ન.

ડિરેક્ટરીથી ઉતરતાં જાતિના તકાં છે.

આ તકાં સાંકડા વિચારથી, કેળવણીને અર્જાવે કે દોષિત (સમજ્યા વગરની) કેવલ થી છે જેનો નાશ સત્વરે થવાની જરૂર છે. એ તક દૂર કરવા માટે એક બીજાના મનન, ઈર્ષ્યા દુર્ગુણોનો ત્યાગ કરી બીજા સ્થળના જાતિ બધુઓને બતાવી આપવું ને

જે તડાં રંબાં નથી, વળી એ તડાં સાંધવામાં મ
સરી જઇને, ઉદાર દીલથી સધળાં બાંધ્યો છે ને તે વળી એકબ
વર્તવાથીજ સંધાઇ શકશે. આ તડાં સાંધ્યાં પછી નવેસરથી શાંતિ
ને તેમાં કાંઇ સહેર કે અમની શાંતિનો દાખલો લેવો ધટે તો ને
થી.

ન લીધેજ આપણાં સાંકડા વિચારો, ટુંકી નજર, એક ગામ કે શહેરમાંજ ક.

તી, અમુક ગામ કે અમુક શહેરમાં કન્યા ન આપની, લેવી અમુક ગામ કે શહેરના
માથાથી આપણે ઉંચા અને ઉંચા આચાર વિચારવાળા છીએ એવા અનેક સાંકડા વિચારો
આપને લીધેજ ન્યાં ધર છે, ત્યાં વર નથી અને વર છે ત્યાં ધર નથી એમ થઇ ગયું છે.
અને માથું ને કન્યા વિક્રય એ પણ એનેજ આજારી છે. મારે આ તકે કહેવું જોઇએ કે
સાંકડા વિચારની સાથે સાંકડા મનને લીધે ઉદારતાને વેર બધાયું છે. જેને પરિણામે ગરીબોને
શ્રીમતોએ સંભાળી ન લીધા. તેથીજ ગરીબોની છોકરીઓ વેચાઈ ને તેમાંથી ન્યાતિના કરે
પૂરા પડ્યા. ચાર દહાડાના તેઓ શ્રીમંત બન્યા ! એજ ગરીબોને લીધે આપણા છોકરા ક્રૈયાં
પણ સાંકડાં વિચારના, ધંધો રોજગારમાં ને ઉદ્યોગકુતરમાં અદેખાઈ ખોર હોઇ પોતાના
ઉદ્યોગકુતર ને વેપાર વણજ ખીજને શીખરી ન શક્યા. તેઓ ધારતા હતા કે માઈ કાંઈ લઈ
જશે-શીખી જશે-ખાઈ જશે આપણી સાથે ધધામાં સ્પર્ધા કરશે, ઓછે નફે વેપાર કરશે,
વેપારમાં કસ રહેશે નહિ એવા નફારા વિચારો લાવી ગરીબોને ગરીબીમાંજ સડવા દીધા
અને પોતાના મનમાં અદંભાવ લાવી એવું વિચારવા લાગ્યા, કે આપણે શું કરીએ જેવા
તેમનાં નથીય ! જે આપણે એઓને ક્યે ચઢાવીશું તો તેઓ આપણા દબાયેલ નહિ રહે-
અને થયું પણ તેમજ ! સોનો પાળનાર (ઉદ્યોગ-કુતરનો જાળનાર) ગયો કે બધું ગામ રંડાયું.
એજ રીતે આખી કોમની અને આખા દેશની પણ દુર્દશા આવી.

તડાં એ કાંઈ માણસ નથી, તેમ લાકડું નથી, કે જે ભાગેલું સંધાયજ નહિ, એ તો
મનની અદ્યોગિની લાવનાર મનનો દોર છે. ના ? મન છે ? ના, ના, એ તો અહંકાર
છે 'ના ! ના ! એ તો ઈર્ષી છે, માટે એવી નફારી બુદ્ધિ ન રાખી સમભાવથી વર્તવું કે
તડાં પડે નહિ અને તે સાંધવાની જરૂર પણ જણાય નહિ.

આપણામાં સ્વમાન હોવું જોઈએ.

કહેવું કે કરેલું ખોટું છે ને ખીજનું ખરું છે એવો ભાવ ઉત્પન્ન ન થવો જોઈએ.
આટલું સુધારવાનું છે, એમ હોવું જોઈએ. કેટલીવાર અમુક અમુક જગ્યામાં
હરાવ થાય છે, પણ તે હરાવ ધડવામાં ઉતાવળ થવાની ખામીને લીધે તે ખામી
તે હરાવ એકદમ ખોટો ગણી રદ કરવા તૈયાર થઈએ છીએ. ભારે આપણને એમ
ગતું કે આપણે એ હરાવ કરતી વખતે કાંઈ ભાંગ પીને જોડા નહોતા કે જેથી એ
દાંતર ખોટો હોય. પણ માત્ર એમા કઈ કઈ ખામીઓ છે, તે ન જણાવને પરિણામે,
ધારો કરવાની અગત્ય ન જોતાં તેને સમૂળજો રદ કરાય છે. આથી આપણાં
છે અને આપણી હાંસી થાય છે.

આજ મુજબ આપણા ધરડાઓની બાંધેલી પ્રેક્ષાલિકાને ઉતાવળીકે પમણું બરી તેને
ડીને મેદાન કરીએ છીએ પણ નથી સમજતા તેમનો હેતુ ! તેમને આમ શા માટે

તેમને, અમન કરવાની જરૂર શા માટે જણાઈ વાગે, માન્યતાઓ પૂર્ણ થાય, વૃથાથી મૂકી. તે વખતના દેશ-કાળને સમયનો વિચાર ન સમજી, તેમનું વગર સમજે અપમાન કરીએ છીએ. ધારોકે આ

1 લગ્ન ખોટાં. પણ ભાઈ જીલ્લા રાજ્યોમાં સ્ત્રી હરણ થતાં હતાં, જે માની જરૂર પડી હશે ! કન્યાવિક્રય કે જેને આપણે હલકા ગણીએ છીએ તેની સ્વાર્થી કાવનાને લીધે પરાપૂર્વથી ચાલ્યો આવતો હશે. જવલ્લેજ કોઈક શ્રીમંત કરતો હોય તો હલે ! પણ ધણું ખર્ચ ગરીબોમાંજ તે થતાં હોવા જોઈએ કે

મુઆ પછાડી, અધર્ણી પછાડી, લગ્ન પછાડી કરવા પડતા ન્યાતવરા તથા લક્ષ્યાન્તર આભારી છે, કારણ કે એ જાતિ દંડ છે. જે ગરીબો વ્યાજખોરોને ત્યાંથીજ નાણાં કાઢે, તે અસલી રિવાજ મુજબ સાત પેઢીને પણ તે દેવુ આપવું પડે. માટે પોતાનાં બાળખચ્ચાઓના હિતને ખાતર તેઓએ કન્યાવિક્રય કાઢ્યો. માટે ધરડાઓ પ્રત્યે માનની નજરથી જોઈ તેમને દોષ કાઢતાં, તેમને વગોવતાં આપણે અચકાવું જોઈએ. ના ! ના ! ને વખતનો ઇતિહાસ આપણે ખાસ અવલોકવો જોઈએ. કે જેથી આપણા બચ્ચાં આપણી અવગણના કરતાં અટકશે અને પૂજ્યભાવ રાખશે.

રોટી વહેવાર ત્યાં બેટી વહેવાર સાથી ?

જે જે ન્યાતોમાં તડો પડી ગયાં છે તે ન્યાતોમાં વસ્તી દિનપર દિન ઘટવાને પરિણામે ને પોતાના તડોવાળાં એક બીજાને સારે માટે મદદ ન કરવાને લીધે, તેમજ એક બીજા તડમાં કન્યાઆપણે ન કરવાને લીધે, બીજા ન્યાતિબંધુઓની સાથે સંબંધ જોડવાની તેઓને ફરજ પડી. પ્રથમ તો તેઓની સાથે જમવા લાગ્યા. સાર બાદ એક બીજાના સ્વભાવ-રહેણીને રીતરિવાજ મળતાં થયાં. ને પછી તેઓને મદદની જરૂર જણાવાથી કન્યા આપણેનો સંબંધ જોડ્યો.

જે દેશ પરદેશ સાથે આપણાજ જગ્યામાં (ન્યાતમાં) આપણેનો સંબંધ હોત તો પોતાના ન્યાતિલા મૂકીને બીજા ન્યાતો સાથે સંસર્ગ રાખવાની જરૂર પડત પણ શા માટે ? જે આપણે આપણા આજુ બાજુના રહેણોના બંધુઓની સાથે સંબંધ રાખ્યો હોત તો આપણો સંચાર એકજ ટોટીમાં રહી મારી રીને નિર્ગમન કરી શકત.

હાલતો કેટલેક દેશોએ એવું પણ છે કે ફલાણા ગામકે શહેરમાં આપણી કન્યા ગાંધ નથી. ને અંતે સામા તડમાં આપવી પણ નથી તો શું બાળાને માટે લાયક વર ન શોધતાં ના લાયકને લાયક ગણી બાળાની જિંદગી ધૂળ કરવી કે પરન્યાતીલા સાથે આપણાજ જમનાં સંબંધ જોડવો ?

કેટલીકવાર એવી પણ ફરીઆદ ઉઠે છે કે ફલાણા ગામ કે શહેરવાળા કન્યાઓ જમન છે પણ આપના નથી. આવી વખતે કન્યાવાળાએ વરવાળા પાસે ચાલ્યા થતી વખતે સમજા પાડું લખત કરાવી લેવું. તે એવી રીતનું કે આ કન્યાને જે કંઈ ફરજ દે તેને આ ગામમાંજ અમો પરણાવવા બંધાઈએ છીએ. આ સરતથી પણ એક બીજા વહેવાર કાયમનો મર્મ પડે એમ છે, કે જેથી બીજા ન્યાતોમાં કન્યા આપણે કરવી નહિ ફરજવાર એવું પણ જોવામાં આવે છે કે કોઈ ગરીબ સારું ઘર કે વર મેળવ પોતાના મુકુટ બહાર જાય છે, તો તુરત ભોંકા ઠોકી બેસાડે છે કે એણે ફલાણી લાયક કન્યા હોં આપવા વિચાર કર્યો; અથવા આટલા રૂ. ખાત્ર લેના ધાર્યું, અથવા પો

ઉંચી આશા ધારીને ધર પકડ્યું. એમ ઠરવી તે બિચારા મરી
 જાય છે. પણ તેથી નહીં જોતા સત્યતા, નથી જોતા તેની રૂઝ, તેને
 ! તેનું ઉદ્ધારી પશુ ? તેની કરકસર ? તેની સાંભર ? આવે પ્રકારે
 તેભાઈઓની ઝોંચ ન મળવાને પરિણામે તે આપડાએ પોતાનું કર્ણ
 ને પોતાના કર્ણદોની સ્થિતિ સુધારવા કાળે સમુદ્ધ બહાર કઢી ન
 શું પોતાના કર્ણદોને સારું ઉદ્ધાર ધણે કે આકરીએ ન લખાડે ? અને
 હું પણ શું ?

માટે જો આપણે આપણો સમુદ્ધ પહેળો કરવા ઉદાર દીલ બતાવ્યું હોત તો રાત્રી
 વહેવાર સાં ભેટી વહેવાર થતો ન જોઈ શકત.

પૂજ્યો તરફની પૂજ્ય ભાવના કાણે ઓછી કરી ?

જમાનાએ ? ના ! ના ! તેણે નહિ પણ તમેજ કરી ! પ્રથમ તો આપણે સંકાશીલ
 કેળવણી પ્રાપ્ત કરી આપણા ધર્મ પુસ્તકો પ્રત્યે, આપણા વડીલો પ્રત્યે સંકાની નજરે જોવા
 લાગ્યા. તેમાં ઢાલની એક બાજુ જે જડબુદ્ધિ તેને પકડીને દુષ્ટ ભાવનાથી જોયું. તેમાં તેને
 તે ભાવનજ પ્રયત્ન થતી જણાઈ. તે એટલે સુધી વધી કે બન્ને પ્રત્યે તિરસ્કાર ઉત્પન્ન થયો.
 જેને પરિણામે ધર્મ પુસ્તકોના લેખો અને વડીલોના વચનો અણગમતા ને કપોળ કલ્પિત
 જ્યાં લાગ્યા. તે એટલે સુધી વધી પડ્યાં કે એમાં તો બહુજ ખોટાર બરેલું છે, ને ધરડાંઓ
 તો અધર્મધારી તે તરફ જોતા આવ્યા છે. આ બન્ને ભાવનાએ એટલું બહુ અમલમાં
 મૂક્યું કે છડેચાક તેનો તિરસ્કાર જોઈ તેની પ્રભુ પણ તેમ કરવા લાગી જેથી નાસ્તિકતા
 આવી ને ધણાકો સ્વચ્છંદીપણે વર્તતા થયા. અહંભાવ આવવા લાગ્યો, વાંકચાતુરી વેધી
 વિચારું અભિમાન આવ્યું, પૈસાનો અહંકાર આવ્યો, ગરીબોને કનડગત કંતા શીખ્યા ને
 દુરીબોને તુચ્છ ગણતા થયા. માટે જો માયાપે પ્રથમથીજ ધાર્મિક શિક્ષણ ને તે પણ અનુ-
 ભવી ધાર્મિક શિક્ષણ આપ્યું હોત ને તેનોજ શોખ બચપણથી બચ્ચાને લગાડ્યો હોત તો
 તેના મૂળ એટલાં ઉડા પેસતે કે જે મૂળ કોઈ કાળે ઉખડી શકત નહિ. “ઉડ્યા સાંધી દહાડો
 નહી” એ કહેવત મુજબ બચ્ચાને પેટભરા જ્ઞાન ગહેલાં ધાર્મિક જ્ઞાન આપો ને તમે પણ
 ધાર્મિક બની અનુકરણીય થાઓ. કે જેથી ઢાલની બે બાજુ જણાશે, સમતોલપણું સચવાશે
 કે જોઈ એક બાજુ ઢળી પડાશે નહિ ને ખરાબતી થશે નહિ. પણ ધરડાંઓએ બાંધેલાં રીત
 રિવાજો ને સમયનું જ્ઞાન, તે સમયનું બધાંયુ. તે સમયની જાહેજલાલી, તે સમયની
 કીર્તિ, તે સમયનો સપ, તે સમયની કાર્યકુશળતા ને તે સમયનું આયુષ્ય એ બધાનું દીગ-
 માએઆપ મરી અને પૂજ્યો તરફનો પૂજ્યભાવને ધર્મ પુસ્તક પ્રત્યેનો પ્રેમ અધિક વધશે.

હવેનો વખત કરી બતાવવાનો છે.

ધણા માસિકો. નોવેલો, ન્યુસપેપરો, ચોપાનીયાં વગેરે થયાં. ધણાં ધણાં બાપણો મર્મ
 , ધણાં વાંચ્યાં, ધણું સમજ્યા ! હવે સમજવવાનું કોને છે ? બાપી પ્રશ્નને ! એ હવેની
 ને તેનું હિત સાધતા સિખવવું હોય તેજ પ્રથમ તેને એક બીજા ગામ કે કહેરના તેનીજ
 ના ને તેના જેટલુંજ જણેલા છાંસ સાથે સ્પર્ધા કરાવો. સ્પર્ધા (સાસ અક્ષર, સાસ
 ના અક્ષર, સંગીત, ગણિત, અંગકસરત. મિલ નિયમો વગેરે) માં જે મટે તેવે ધનાઓ
 ! કે જેથી તેઓ વધારે ઉત્સાહી થઈ બહુવાપર પ્રીતિ રાખશે, ને સારા વિચારો વધશે

ખેત કરશે. હવે આમાં એ સવાલ ઉભો થશે કે એ બધી બટ્ટપટ
મળે કે શહેર પોતાનું કરશે. બધુઓ? એ બધું જાતિ શુભેચ્છકોનું કરશે.
કે કોઈ પણ આગતમાં પાણી પાની કરશે તો તેમાં દોષ કોનો? વિદ્યાર્થી
કોનો?

આ ઇનામના નાણાં ક્યાંથી લાવવા ?

આ સવાલ દરેક બંધુ કરશે પણ તેઓએ સમજવું જોઈએ કે “સાત પાંચ
મકનો બોલ” એ કહેવત મુજબ દરેક પોતાના ઘરમાં પ્રત્યેકની સાલગીરી પ્રસંગે માત્ર
આનો કાઢી ઇનામ ફંડમાં આપશે તો વસ્તીના પ્રમાણમાં થતી વાર્ષિક આવક બાળકનો આપ-
વાનો ઇનામથી વધુ થશે. એ માણસ બરાબર એક છોકરો એ હિસાબે ત્રણ આના પ્રત્યેક
૨ દીઠ યોજામાં યોજા આવશે; અને સ્પર્ધામાં પાસ થનારની સંખ્યા એકેએકે અમુક ટકાની
થશે. મતલબ કે આ મુજબ દર વર્સે ઇનામ ફંડમાં વધારો રહેશે.

બોર્ડિંગ હાઉસો હાલ બની શકે એમ છે ?

બોર્ડિંગહાઉસો માટે હાલ બની શકે એમ તો છે; પણ તે પ્રત્યેક કેસે બાંધવાને
જમીન ને છે. ઇંડમાં પૈસા નાંખવાને ફંડ નથી. પણ જે જ્ઞાતિબંધુઓ મોટા શહેરમાં કે
ન્યાં ઉંચા પ્રકારની કેળવણીની શાળાઓ છે ત્યાં ધણું કરીને જ્ઞાતિની વાડીઓ મળી શકે એમ
છે. અને તે વાડીને બોર્ડિંગહાઉસ તરીકે ઉપયોગ થઈ શકે એમ પણ છે, પણ હાલના
જમાનાની જોઈતી સગવડ, જોઈતા રૂમ, જોઈતા ટેબલો, જોઈતી પુરસીઓ, જોઈતા કોર્સ,
જોઈતા લેખો, એમ છુટી છુટી સગવડ થઈ શકે એમ નથી, પણ જે સાદાઈથી એકજ સ્થાન
એક બીજાની સોમતમાં રહી એકજ સુપરવાઇઝરની દેખરેખ નીચે સાથે રહી બાળકો બધાજ
ધૃત્યતા હશે તે હાલ બની શકે એમ છે. માત્ર રૂ. સાતતોજ ખર્ચ પ્રત્યેક છોકરા દીઠ
તેના વાલીને આપવો પડશે અને એ રીતે ઘણા શહેરોમાં બોર્ડિંગહાઉસો નીકળી શકશે.
વખતે જ્ઞાતિની વાડીમાં ઉપયોગ માળ નહિં હોય, તો ને માત્ર ઉઠાવવો પડશે, ને તેથી તેજ
ગામ કે શહેરની જ્ઞાતિની મિલકતમાં વધારો થશે.

બોર્ડિંગ હાઉસનું વધવટ ફંડ શી રીતે ઉભું કરવું ?

જ્ઞાતિના કોઈપણ ગૃહસ્થને સાં અધરણી હોય તો છોકરાવાળાએ વરો ન કરતાં વરાન
ખર્ચનો અર્ધો ભાગ આ ફંડમાં આપવો. અને આ રકમ આપેથીજ ગૌર જોળો ભરાવે,
આવો ઠરાવ પરિપટ્ટે કરવો ને તેનો અમલ પ્રત્યેક ગામ ને શહેર પાસે કરાવવો. આથી વડ
વાળાના અર્ધા રૂ. બચશે કે જેની બરાબરી છોકરીવાળાનું મોસાળું થશે એટલે બંને પાટક
સરખોજ ખર્ચ થશે. જ્ઞાતિબાંધુઓને માત્ર એક રાત્રીના બોજનનું આથી ખર્ચ કરવો પડે

હવે વિદ્યાર્થીની ફીની શું ઝોઠવણુ કરવી ?

જ્ઞાતિના કોઈપણ બંધુને સાં લગ્ન હોય ત્યારે તેઓએ કરકસરથી કામ લઈ પ્રતે
છોકરાવાળાએ રૂ. ૩૦ અને છોકરીવાળાએ રૂ. ૧૦ પાંચ આપવા. એટલે દરેક ચોરી દીઠ રૂ. ૩૦
લાખ જ્ઞાતિઓના અમુક કાર્ય કરાવે ને એ રૂ. માંથી એજ ગામના છોકરાઓની ફી ભરી
સહુ સુધી પ્રાથમિક શાળામાં પૂરતી થઈ પડશે. અને તે જ્ઞાતિના શ્રીમંત કે મરો
પ્રત્યેક વિદ્યાર્થીને લેવી પડશે. પછી શ્રીમંતો યા મરીઓ પોતાની મરજી મુજબ તે ફંડમાં
મદદ કરવા ચાહશે તો કરી શકશે.

વિદ્યાર્થીના પુસ્તકો માટે શું કરવું ?

મોડિંગ હાઉસને ફો સાધી યોજના જણાવી, પણ કાણના સમયમાં પડી બીજા હાઉસને બોલતી નથી. પ્રતિવર્ષ ફેબ્રુઆરીમાં કંઈ ને કંઈ જોજના કરે છે. જેથી બાળકોને નવીન પુસ્તકો ખરીદવા પડે છે, જે તેનાં માલીકો સારીના સમયમાં ભાર રૂપ થઈ પડે છે. માટે પુસ્તકો ખરીદીને તવંચરનાં તે આ ફંડમાંથી મળવા જોઈએ અને તેને માટે જો આપણે ધારીએ નો નો ખર્ચ બંધ કરી પ્રત્યેક માણસને ખર્ચનો અર્ધો ભાગ ખુશીથી આપવા, ઠગ વાર્ષિકોના પુસ્તક ફંડ સારી રીતે ચાલી શકે. અને ન્યાતી જમાડનારને અર્ધો ખર્ચનો ઉગારો થાય. જેમાંથી તે ખાંધીઆ અને બ્રહ્મભોજન બને કરાવી શકે અને બાળકોના પુસ્તકો ફંડમાં મદદ આપી મરનાર પ્રાણીને તૃપ્ત કરી શકે.

[આ યોજનાનો અમલ ખુશ્માં દીલથી કરવા ધારશો તો પ્રત્યેક ગામ કે શહેર બંને સમ્પત મોંઘવારી છતાં કરી શકશે. કારણ કે એ યોજના “ત્રેવડ ત્રીજો ભાઈ છે” એ કહેવત મુજબની કરકસરવાળી છે પણ ધર્મને લીધે કે બખિલાઈને લીધે કોઈ પણ સંસ્થા ન ચલાવવી હોય તો મોટો મોટો હિસાબ બતાવી માંડી વાળવાની યુક્તિ બતાવવી એ સહેલી છે. આ ફંડો તો માત્ર પેટ ભરા ફંડ સીધી કે આડકતરી રીતે છે પણ હજી પારમાર્થિક ફંડનું નામ આપણે સાંભળ્યું નથી. જે તે સાંભળીએ તો પારમાર્થિક ફંડો કેટલાં કેટલાં ને કેવી કેવી જાતના હોવાં જોઈએ તે સાંભળતાં આપણાં તો હાંમળ નરમ થઈ જાય. માટે જો આટલું પૂછી શરી તો અત્યુત્તમ કાર્ય કરેલું ગણાશે.]

હવે કન્યાઓ માટે કરવું શું ?

સ્વાભાવિક રીતે મરદ કરતાં બેરાંનો ખર્ચ વધારે હોય છે તેજ મુજબ કન્યાઓ માટે પણ છે. કન્યાઓ માટે બોર્ડિંગ હાઉસ બની શકે નહિ. તેમ ત્યાં રાખી શકાય પણ નહિ; માટે એ બોર્ડિંગ હાઉસનો વિચાર આપણે કરવાનો નથી. માત્ર કન્યાઓને સીવણ, ભરત અને ગુથણકાના સાહિત્યો મળે એટલુંજ આપણાં બની શકે એમ છે. માટે એની યોજના એ કરવી કે યુનીવર્સિટીની (કોલેજનાં દાખલ થવાની પરીક્ષાથી તે કોઈ પણ સપ્તસ ફેસ પણ રોજગારે લાગે ત્યાં સુધીની) જે જે પરીક્ષામાં તેઓ પાસ થાય તે તે પરીક્ષા દ્વારા ખુશખબરી દાખલ બાળિકાઓ માટેના ફંડમાં ઓછામાં ઓછા રૂ. પંચ આપે.

ગુણીયલ વિધવાશ્રમ માટે શું કરવું ?

હાલના સમયમાં વિધવાશ્રમની ખાચસ પ્રત્યેક ઠેકાણે જણાવા લાગી છે. પણ તે ખાચસ ગાવવા લાગવાનું કારણ એ સેવક કાંઈ સમજી શ નો નથી. શું વિધવાઓને મોરારકનું મન નથી ? શું વિધવાઓ સ્વચ્છંદીપણે વર્તે છે ? શું વિધવાઓ પોતાનો કાળ ધમ્મર તમા ગાળી શકતી નથી ? શું વિધવાઓ આખો દહાડો કુધલીઓમાં ગાળે છે ? શું વાઓમાં અત્યાચાર વધી પડ્યો છે ? મને તે કારણ હોય, મને તે કારણને લીધે વિધવાની અગત્ય હોય, પણ આ સેવક ગુણીયલ વિધવાશ્રમની ધમ્મર રાખે છે. જે વિધવાશ્રમમાં જ કેટલીની વિધવાઓ દાખલ થઈ શકે. એટલે એકજ માત્રની ને એકજ બાણની જાણ-વિધવાઓ દાખલ થઈ શકે. આવા વિધવાશ્રમો પ્રત્યેક ભાગે કે શહેર દ્વારા નીકળે એ. આપણી માનીના પદ્ધતી વિધવાશ્રમમાં રહી પ્રત્યેક વિધવાઓ પોતાનો વિધવાશ્રમ

તી રીતે કરી શકશે. માટે જો જ્ઞાતિની વિધવાઓ અહંભાવ તણ દધ પો
તે નાની કે મોટી છે, ગરીબને ત્યાં વરી છે કે શ્રીમંતને ત્યાં વરી છે
છે, આવડતવાળી છે કે આવડત વગરની છે, કદુ વચન વાપરનારી
ાળી છે, ચાદશક્તિવાળી છે કે બુલકણી છે વગેરે કોઇ પણ હોય સામું
માંડીધેલી પણ બેનજ છે, એમ સમજી કામ લેવા તૈયાર થાય તો

જન ધરમાં રહી એક બીજાના જ્ઞાનનો અનુભવ લઇ એકને સુખે સુખી ન
કુ:ખી બનવા તેઓ તૈયાર થાય; તો સુધરેલા આશ્રમેને હઠાવે એવા થોડા આ
આશ્રમો નીકળી શકે એમ છે. દરેક વિધવાએ સમજવું જોઇએ કે ધર્મરપરાયણ
સંસારથી વિમુખ રહેવા આ ઉત્તમમાં ઉત્તમ ગુણીયલ વિધવાશ્રમ છે ને તે માફ
આશ્રમમાં રહી ધર્મ ભજનમાં લીન થઇશું તો જીવનમુક્ત થઇ શકીશું. આ સેવક વિધવા-
ઓને વિધવાશ્રમમાં રહી કોઇ પણ જાતનો ઉદમ કરવાની ના પાડતો નથી, પણ પ્રત્યેક
કામની સાથે ધર્મરત્ન નામ જોડવા અને સગાંસનેદિઓની કુચલીમાંથી મુક્ત કરવા ઇચ્છે છે.

વિધવાશ્રમ શી રીતે નિભાવી શકાય ?

આ સવાલ અતિ અગત્યનો છે. પણ પ્રત્યેક ગામના બંધુઓ પુખ્ત વિચાર કરશે તો
તેમને જણશે કે વિધવાઓનો પૈસો (અથવા) વિધવાશ્રમનેજ ઉપયોગી થવો જોઇએ. કારણ
કે તે તેમની માલકીનો છે માટે જો ઉદાર દીલથી પોતાની પાછળ એ આશ્રમને એ મિલ્કત
આપી દે, તો તેમાં તેમના પિત્રાઇ ગેત્રાઇ તરફથી વાંધો લેવામાં નજ આવે અને ઉદાર દીલ
દેખાડવામાં આવે તો આ આશ્રમ એક નમુનેદાર આશ્રમ થઇ પડે એમાં કશો શક નથી.
માટે દરેક વિધવાએ આ આશ્રમને નિભાવવા માટે પોતાનું પક્ષ આ આશ્રમનેજ આપી દેવું
જોઇએ. વિધવા આશ્રમ કાઢતી વખતે બંધુઓએ વિચાર કરવો જોઇએ કે જે અપુત્રવાન
વિધવા હોય તેણે આ આશ્રમનો લાભ વગર આચકે લેવો. જે છોકરાવાળી વિધવા પોતાના
બાળકને બોડિંગ હાઉસમાં રાખવા ઇચ્છતી હશે, તો તેનાથી પણ આ આશ્રમનો લાભ
પુરીથી લઇ શકશે.

(આ યોજના મુજબ કોઇ એન્ડલાયો જ્ઞાતિબંધુ પોતાનું વસિયતનામું બોડિંગ હાઉ-
સને માટે કરવા ઇચ્છતો હશે અને તેના પિત્રાઇ ગેત્રાઇ તરફથી વાંધો લેવામાં નહિ આવે
તો તેણે પણ બોડિંગ હાઉસને ઉમદામાં ઉમદા મદદ કરેલી ગણાશે.)

કાયમી જનરલ ફંડનીજ જરૂર શા માટે છે ?

આ ફંડની જરૂર એટલા માટે છે કે કોઇ પણ સ્થળના ફંડથી તેનો પોતાનો નિબાવ
ન થઇ શકે એમ હોય તો તેને ટકાવી રાખવા માટે આ કાયમી ફંડમાંથી નાણાં
આ જનરલ ફંડનો ઉપયોગ બધા સ્થળના રહીશો જરૂર પડે કરી શકે એ હેતુથી
કરવામાં આવ્યું છે. માટે પ્રત્યેક સ્થળના કરતા કારવતાઓએ પોતાની પાસે જિલકુ
સિલક ન હોય ત્યારેજ મદદની માગણી કરવી.

કાયમી જનરલ ફંડ શી સરતે ખોલવું ?

આ ફંડમાં રકમ ભરનારા જ્ઞાતિ બંધુઓએ જે રકમ ભરી છે, તે રકમનું
માત્ર અમુક ટકા લેખે પ્રતિ વર્ષે અગાઉથી આપવાની જરૂર છે. જે વ્યાજમાં
મદદ કોઇ પણ સ્થળના કોઈ પણ ફંડમાં થઇ શકે. આમાં એક સવાલ એ ઉભો

હી રકમ સત્વરે ચૂકવવા લાગે તે રકમ બીજે ઠેકાણે ક્યાં ન ચૂકવી ?
ની સ્થિતિ સારી છે ને કાલે બગડશે તો શું કરવું ? એ પણ સવાલ
જવાબ એટલેજ કે પ્રત્યેક જ્ઞાતિ બધુને ઘેર એ અનામત ફંડ પડે
છે જન્ય (વ્યાજ ન મળે) તો તે ખાનાર જ્ઞાતિબધુજ છે, અન્ય કોઈ
માટે આપણે કોઈમાં દાદ માગવી પડે. જ્ઞાતિબધુઓ આપણા શાહુકાર
ની પાસેથી વ્યાજજ મેળવવાની ઇચ્છા રાખીશું; તો તે સારી જોવી રકમ.

૧ શકશે. પણ જો ભરેલી રકમ તુરંતજ વસુલ લેવા વિચાર આદરીશું, તો તેના
... યાથી સામું જશે. મતલબ કે ભરનાર સખ્ત એમ ધારે છે કે દર વરસે હું અમુક
રકમ જી હી મુકીશ. તો જનરલ ફંડમાં ભરેલી રકમ કકડે કકડે એકઠી થઈ જશે. આજ
હેતુથી જનરલ ફંડમાં નાણાં ભરનારની પાસે તે મૂડી રાખી ચૂકવાનો ઇરાદો આ સેવક રાખે.
છે. કદાચને એ મૂડીમાંથી વ્યાજ ન ઉપજે તો બીજા એ મૂડીમાં ભરનારા પ્રતિ વર્ષે તૈયાર
થશેજ. કે જેથી આપણી ખોટ પૂરાઈ જશે. આપણે માત્ર કુવાનાં પાણીની (વ્યાજની વાર્ષિક
આવકની) જરૂર છે. કે જે જરૂરીયાત વ્યાજ અગાઉ લેવાથી પૂરી પડ્યા કરે. તો કોઈપણ
વાર ટાંકાના પાણીની (મુડીની) જરૂર રહેશે નહિ. વળી આપણે એટલો પણ વિચાર કરવો
જોઈએ કે આપણે કોઈ પણ ઠેકાણે નાણાં રોક્યા, પણ તે નાણાં રાખનાર ધણી આપણને
મૂડી ને વ્યાજ બન્ને ન આપે; તો આપણે સામા રૂપીઆ કાઢી પગલાં ભરવાં પડે. પણ
આમાં ઉદાર દીલથી એમ મન વાળીએ કે એ ખાનાર આપણો બધુજ છે. એ રૂપીઆ નહિ
આપે તો એનો છોડો પણ મોટી ઉંમરે આપશેજ.

મારો ઉદ્દેશ જ્ઞાતિની તમામ મિલકત જ્ઞાતિમાંજ વહેંચાઈ જવી જોઈએ. કે જેથી
જ્ઞાતિબધુઓને તેના વેપાર રોજગારમાં વધુ નફો મેળવવાને, વધુ વેપાર લાંબાવવાની તક મળે.
આની સાથે મારે એટલું પણ જણાવવું જોઈએ કે જનરલ ફંડના વ્યાજની ઉપજમાંથી
અમત ફંડ રહે, તો જ્ઞાતિબધુઓને હલકી હલકી રકમો આપી નાની નાની દુકાનો પણ
ઉઘડાવી શકાશે.

**મોટાં શહેરોમાં જ્ઞાતિબધુઓ પાસે દુકાનો ઉઘડાવી તેમની સ્થિતિ
નહિ સુધરાવી શકાય કે ?**

બાધઓ સ્થિતિ સુધારવાનું કામ મનપર લાગ્યે તો તે બની શકે એવું છે. પણ
પ્રથમ આપણે ઉત્તેજન આપવાને ખડે પગે તૈયાર રહેવું જોઈએ. જેથી સુબંધ જેવાં મધ્યમમાં
ખરી ખુદી ચીજોની ઓછામાં ઓછી પચીસ દુકાન કઢાવી શકાય એમ છે. પણ જો પચીસ
ઓની સ્થિતિ સુધારવા પારીએ ને તેને યોગ્ય રકમ ધીરીએ અને દરરોજનો વકરો જમા
મે, તો ખેલાડી વેપારીઓ પોતાની કુનેહથી પચીસ દુકાનદારને બે ત્રણ વર્ષમાં સારી
તેવાળા બનાવી શકે. પણ આપણામાં કહેવત છે કે “ગરીબને ગમ નહિ ને પૈસાદારને
૧ નહિ” એ મુજબ પૈસાદારો જણે પૈસો સાચવવાનેજ સરજેલાં હોય, તેમ પોતાની
૪ જોય કરે અને પરસ્પર ધીરધાર ન કરે, તો ગરીબો સમજે કે પૈસાદારને અક્કલ નથી
ખોટું પણ શું ? અને ગરીબને ગમ નહિ એમ પણ કેમ કહી શકાય ? એટલે બધા
૥ ગમ વગરના નથી પણ વગર પૈસે ગમ વગરના થઈ પડ્યા છે. કારણ કે આપણી
આગળ રંકના રાય થયાના હજારો દાખલા મોજુદ છે.

એ ઉત્તેજન આપતી વખતે આપણે ઉદાર દીલ વાપરવું જોઈએ. કદાચને જ
જતાં એ પૈસા વધારે લે તેથી શું? કેટલીક વખત એવું પણ જોવામાં
આપનારની કદરુણુને તે (વિપારી) ફક્ત અર્ધી આનો ખાધને માલ
જેવન આપનાર એમ ધારે છે કે આ ભાષણ ગાતિબંધુનેજ છેતરીને
જ નળ્યતા નથી કે “આપારે વસતિ લક્ષ્મી” એ સુત્ર પ્રમાણે એવું નક
હાવાથી પાંચ પૈસા મેળવવાને શક્તિમાન થયો છે.

અદેખાઇને લીધેજ આપણી અધોગતી આવી છે.

“પૈસાદારના દુસ્મન ગરીબ ને ગરીબના દુસ્મન પૈસાદાર” એ કહેવતને લઇને આપ
એક બીજા તરફ દુર્લક્ષ રાખ્યું. જેને લીધે બન્ને વિકારી બન્યા. મારો ધધો શીખી જશે,
મારે ત્યાં ચોરી કરશે, મારાથી તેને કંઈ કહી શકાશે નહિ, કારણ કે ગાતિમાં મારી આખર
લેશે, વાર તહેવારે લગન પ્રસંગે વગર રમ્યે રહી પડશે. ને મારાથી કહેવાશે નહિ, મારે
લાં નોકરી કરશે તો મારાથી એની છોકરી લેવાશે નહિ, મારો ધધો શીખી મારી સામે પડી
બને નુકસાન કરશે, રે! રે! મારા આઠક લઇ જશે, માલ ઓછોવતે ટુંકશે કે જેથી વેપા-
રમાં કસ રહેશે નહિ. એવા એવા બનેક તર્ક લાવીને ગરીબો તરફ શ્રીમંતોએ દુર્લક્ષ રાખ્યું.
જેને પરિણામે ગરીબો એમ માનવા લાગ્યા કે “પૈસાદાર પૈસાથી મોટા તો અમો ગરીબ
અમારા મનથી મોટા” એ સમજી તેઓએ પોતાનું જીવન પરન્યાતીલાને લાં જીવ પમારથી
નોકરી કરવામાં ગાળ્યું. જેને લીધે નહારા રિવાજોની (કન્યાવિક્રય સાટાંની) શરૂઆત થઇ. જે કે
એ શરૂઆતનાં મૂળ તો એટલાં ઉંડાં પેસી ગયાં છે કે અદેખાઇ તબ્યા વગર અને એકબીજાને
સહાયતા આપ્યા વગર તે અમુક કાળ સુધી નીકળી શકે એમ નથી.

છેવટ.

આ લખાણ મારી ખુદિ અનુસારનું છે. તેને અનુમોદન આપવું કે નહિ તે
વાચક વર્ગને સોંપું છું. આ લેખક આ પ્રમાણેજ અમલ કરવા કે કરાવવા
હચ્છતો નથી. પણ કેવી રીતે અમલ કરવો એ વાચક વર્ગની ખુશીપર છોડે છે.
કેવી કેવી જાતની મુશ્કેલી આપણા આગળ પડી છે ને તે મુશ્કેલી શી રીતે
દૂર થઈ શકે તેજ માત્ર જણાવે છે. આ લેખક ખાવા જમવાનું બંધ કરવા કહેતો
નથી, પણ સ્થિતિ સુધરે લગનની ન્યાત, શાલગીરીની ન્યાત, ગુરમહોત્સવ વગેરે કરવા સચવે
છે. આ લેખક બાર મૂકાને કહે છે કે પોતાની સ્થિતિ સુધારવા યત્ન કરવાથી આપણે તુંબડે
આપણાથી તરી શકાશે ને ખુટતું વ-તું બીજા પાસે (જનરલ હંડ દારા) મેળવી શકે. જો
લેખક કોઇ પણ જાતના કરાવો થાય તેમાં નારાજ નથી, પણ તે અમલમાં મૂકાયલા
રાજી છે ને તેનેજ માટે પ્રતિ વર્ષે પરિપદ નહિં બોલાવવા ને અમુક વર્ષને આંતરે જો
આચક કરે છે. કે જેથી હજારો રૂપીઆના કરેલા ખર્ચનું સાચક જોવા ઉમદા તક
આપણી સંસ્થાઓ કેવી રીતે ચાલે છે ને તેને કયા કયા પ્રકારની મદદની જરૂર છે
આપણાથી જાણી શકાશે. ધારોકે પ્રતિ વર્ષે આપણે પરિપદ મેળવીએ તો તે ગામ કે
અમુક ફાંડને મદદ કરવા ઉપરાંત વધુ ફાંડો આપવાની તેઓને જરૂર પડશે. જેને
સ્થાનિક ફાંડમાં તેનો હાથ ખેંચાશે. માટે પ્રતિ વર્ષે પરિપદ ન બોલાવવામાં આવે
સેવક રાજી છે. જો પરિપદ મંડળને દર વર્ષે પરિપદ બોલાવવાનું યોગ્ય લાગે તો ;

કાંઈ હરકત નથી. પણ સેવકનો ઉદ્દેશ ફળ નેવડાવવાનો છે નેથી

વર્ષમાં ચોત્રીસ લાખ રૂપીઆ કોંગ્રેસે ઉડાવ્યા છે. પણ એ ખર્ચ

માટે આપણે લાગતું વળગતું નથી. ને એટલી રકમ કારીગર
માં ખર્ચાઈ હોત તો મોટા મોટા કારખાનાને ઉત્તેજન આપી શકાત.

પશ્ચિમ તરફના મુલકોમાં હુન્નર ઉદ્યોગ શીખવા જવા માટે વિદ્યાર્થીઓને

ત્યાં હોત તો આપણા દેશમાં કુશળ કારીગરોની દેખરેખ નીચે ચાલતાં ધણા

ત્યાં હોત. ને કોંગ્રેસ આખા હિંદની એટલે પ્રત્યેક ગામ શહેર કે જંગલના

રહીશો અધાનીજ હોત તો આવીસ કરોડની વસ્તિમાં માથા દીઠ ૩ પાંચની મદદ મેળવતાં સાડા

ત્રણ લાખની મદદ કોંગ્રેસ પ્રતિ વર્ષ મેળવી શકત પણ આતો આપણી પરિષદની બેઠકની

કિંમત મુજબ કિંમત અંકાતી હોવાથી આખા દેશને કાંઈ લાગતું વળગતું નથી. એમ સમજી

તેને (નાના ગામડાને કે ગરીબને) વિસારી મૂકવાથી તન ને મનની મદદ ન મળવાથી પછાત

વર્ગ કે જેનો સમૂહ કરોડોનો છે એજ સમૂહ અજાન રહ્યો માટે જાતિયધુની કિંમત સાથે

બેઠકની કિંમત ન અકાવવી જોઈએ. એમ મારી યાચના છે. ગરીબોની અખ્યાના પ્રમાણમાં

તેની કિંમતી મદદ પૈસાદારની હમ્મરની મદદ બરોબર બદકે તેથી પણ વધારેની થાય છે. એ

વાત બૂલવી જોઈતી નથી. દાખલા તરીકે રેલ્વેમાં મુસાફરી કરતા ફટસક્લાસને સેકન્ડક્લાસના

ઉતારોની ટીકીટની જે ઉપજ થાય છે તેના કરતાં ગરીબ વર્ગ તરફની એટલે થડ કલાસ

પેસેન્જરની આવક બમણી ત્રમણી થાય છે. માટે ગરીબોને સહાયક થઈ કામ લાઇશું તોજ

આપણે હરેક કાર્યમાં ફતેહમંદ થઈશું.

હું જે કાંઈ કહું છું તેનો અમલ કરવાનું કહેતો નથી, પણ વિચાર કરવા માટે સૂચ-

નારૂં કહું છું. આ સેવક ખર્ચાળ પદ્ધતિને ને ભિન્નબેદને પસંદ કરતો નથી. માત્ર સલાહ-

સંપ ને એક દીલને ચાહે છે, માટેજ ભારરૂં આટલી અવગણના કરે છે, પણ દોષરૂં

દાખવતો નથી. પ્રત્યેક સ્થળે ગરીબને તવંગર બન્નેમાં સમાનતા થશે (તવંગર પૈસામાં કુલાહ

જતો નહિ જણાશે) ત્યારે ગરીબો સમજશે કે ચડતી પડતીનો પહોરો છે ને તે પહોરો

બદલાયો કરે છે, એમ શ્રીમતો હવે સમજવા લાગ્યા છે તોજ આપણું દરેક કાર્ય સરળતા

બરેણું થઈ પડશે એ નિર્વિવાદ છે.

છેલ્લા બે બોલ.

હાલના સુધરેલા જમાનામાં વિદ્વાનો કોઈ પણ જાતની દીર્ઘદલી વાપર્યા વગર મોટે

કંઈ ને કરે છે કંઈ. બાનુભાવ રાખવા કહે છે પણ બાઈ તરીકે અમલમાં મૂકતી

મેલતા દર્શાવે છે. ઉત્તેજન આપવું જોઈએ એમ કહેવા તૈયાર છે, પણ ઉત્તેજન

વચ્ચત આવે ત્યારે પાછા જઈ બેસે છે. કેળવણીને ઉત્તેજન આપવું આપણી

પણ કેળવણી પ્રત્યે સમદલી બતાવવાને બદલે ઈર્ષ્યા રાખે એ કેવું ? ગુજરાતી

વિદ્યાર્થીઓના મંડળમાં બેસવું અને ત્યાં અંગ્રેજી બોલવું એ પણ કેવું ? કોઈ પણ

„ચોપાનીયું કે દે-ડખીલ વાંચ્યા વગર તેનાપર તિરસ્કાર બતાવવો
 નહિ ને પરિષદમાં શું શું થયું એ બજાવાની ઇચ્છા રાખવી ?
 મેં કેવું ? જ્ઞાતિ હિત તરફ લાગણી બતાવવી નહિ ને જ્ઞાતિબંધુ માર
 સહકાર ન કરવો તો પછી પરિષદના પ્રમુખ થવાની જગ્યાસા રાખવી
 હુંએ હુંખી ન થવું ને પરદુઃખભંજનમાં નામ ખપાવવું એ પણ
 પદમાં આગળ પડતો ભાગ ન લેવો ને જે ભાગ લે તેની નીંદા કરવી -

કેવું ? ધૈતીઆદાસોની મિટિંગમાં જવું અને ત્યાં વળી પાટલુન પહેરવાં એ પણ કેવું ?
 વરા તરફ તિરસ્કાર બતાવવો અને ન્યાતિવરામાં જમવા જવું એ પણ કેવું ? મંદીરમાં જુ
 અને છુટ મોજાં ન ઉતારવા એ પણ કેવું ? ગરીબને વગોવવા ને કન્યા લેતી વખતે તેની
 પસંદગી કરવી એ પણ કેવું ? ઘરમાં સંપ ન રાખવો ને ન્યાતિમાં સંપ રાખવા કહેવું એ
 પણ કેવું ? મોટા થઇ મોટું પેટ ન રાખવું અને મોટામાં ગણાવું એ પણ કેવું ? ઘરમાં
 કાણુ ન હોય પણ ગામનો કાણુ મેળવવો એ પણ કેવું ? પોતે કુલક્ષણ હોય અને
 બીજાને સુલક્ષણ થવાને ઉપદેશ આપવો એ પણ કેવું ? પુનર્લગ્નની પ્રશંસા
 કરવી ને ઘરની વિધવાને સમજાવવા દેવી એ પણ કેવું ? બાળલગ્નને વગોવવાં અને
 બાળસંસારને ન વગોવવો એ પણ કેવું ? પુત્રપ્રાપ્તિ માટે એક પર બીજી લાવી શોકતું
 સાલ કરવું એ પણ કેવું ? સ્ત્રીઓને જમાનાની છુટ આપવી અને તેનાપર ધાતકીપણે વર્તવું
 એ પણ કેવું ? પુત્રને પુછ સોંપી પાછળથી ઓશિઆળા થવું એ પણ કેવું ? છોકરાને
 બજાવવો નહિ અને વધારે પગાર લાવતો થાય એમ ઇચ્છવું એ પણ કેવું ? બજાવું તો
 નોકરીને માટેજ છે એમ સમજી હલકા પગારે નોકરી કરવી અને ધરડાંનો વેપાર તજવો એ
 પણ કેવું ? ગ્યાસલેટના દીવાથી વાંચવું અને ચશ્માનાજ લેવાં એ પણ કેવું ? છોકરાને પુરૂ
 ખવાડવા પણ ન મળે ને બજુ બજુ કલાં કરવું એ પણ કેવું ? છોકરો રોગિષ્ટ હોય તો
 તેને પરજાવવા યત્ન કરવો એ પણ કેવું ? કન્યાવિક્રય ખોટો છે એમ સમજી કન્યા લેવા નાણા
 આપવા એ પણ કેવું ? માટે કહેણી તેવી રહેણી રાખી ભાવિ પ્રજાના આદર્શરૂપ થવું એક
 અત્યુત્તમ છે.

અપાટીવાચકલા-સુરત.

લી.

ત્રેત્ર શુદ્ધ પડવો.

ડાહ્યાભાઈ નવલરામ શાહ,

કિરતારની કૃપા.

હતી પહેલાં પુછ થોડી, ઉંધા-ચત્તાં કરી જોડી.
 દીધી ના હાનમાં કોડી, કૃપા કિરતારની કયાંથી ?
 ઘડાવ્યા ઘાટ રૂપાળા, ત્રીજેરીએ દીધાં તાળાં.
 મૂક્યા ત્યાં ચોકીઓવાળા, કૃપા કિરતારની કયાંથી ?
 બગીચા-બંગલા બાંધી, પ્રીતિ મોટર મહિં સાંધી.
 બૂંદ્યો ફેશનની આંધી, કૃપા કિરતારની કયાંથી ?
 કનકને કામની વ્હાલી, સુખો સંસારનાં ભાળી.

મહોન્મત્ત તું ખોળાલી, કૃપાં કિરતારની કયાંથી ?
 કૂલેલો-તેલ બહુ ચોળી, કથીર કાંધાં બંદુ રોળી.
 દીલેથી ના ખસી હોળી, કૃપા કિરતારની કયાંથી ?
 જરીનાં વસ્ત્ર પટકાવી, દીધું શું પાપ છૂપાવી.
 મૂકી પરમાર્થની આવી, કૃપા કિરતારની કયાંથી ?
 ઘણાં મિષ્ટાન્ન આરોગી, હવે તો તું થયો રોગી.
 દીધી ગાળો ઘણી ચોગી, કૃપા કિરતારની કયાંથી ?
 દવા—દારૂ ઘણાં પીધાં, પડીકા વૈદના લીધાં.
 વૃતો—ઉપવાસ ના કીધાં, કૃપા કિરતારની કયાંથી ?
 ભલે પાતાળમાં પેસો, કદિ હિમાલયે ખેસો.
 મરણુ આવ્યું નહિં રહેશે, કૃપા કિરતારની કયાંથી ?
 ન શોચો હવે શાણા, લઈ લો ભક્તિના નાણાં.
 જીવન પરમાર્થ મંત્રોથી, કૃપા કિરતારની આથી.

પ્રીતમ.

—❦—
સંસારમાં સાર.
 (મંદાકંતા.)

૧

કાલે જેને અધમા ગણતા, આજ મ્હોટા થયા તે.
 મ્હોટા જેઓ ચમન કરતા, આજ તે કયાં સડે છે.
 ના! ના! લોળાં દુઃખથી ડરશે, સુખમાં ના ફસાશે.
 સંતે જોયું જીવન સઘળું, સાર સંસારમાં શો ?

૨

લક્ષ્મી લાભો લક્ષિત લલના, શું ધસ ધાન્યવાળી.
 મ્હારૂ-ત્હારૂ કંઈ નથી અહિં, ભોગવે ભાગ્યશાળી.
 આવ્યા-જાતાં ટકી ન શકતા, જીવ નિર્જીવ કે કો ?
 સંતે જોયું જીવન સઘળું, સાર સંસારમાં શો ?

૩

હા? હા! આવે ગિરિશિખરથી, કિરણો સૂર્યનાં શે ?
 વાયુ મીઠો સુખળ નદીઓ, વૃક્ષ કષ્ટો સહે શે ?
 પુષ્પો ખીલે ફળ દઈ સહે, વૃષ્ટિનાં આપટાંઓ ?
 સંતે જોયું જીવન સઘળું, સાર સંસારમાં શો ?

૪

આમે લેખો લખિત પ્રભુના, વીરલા વાંચી બાણે.
 એ મંત્રોથી અધિક નહિ કંઈ, વેદ—શાસ્ત્રો—પુરાણે.

શીખો પ્રેમે ગહન લિપિનો, પાઠ
સતે જોયું જીવન સઘળું, સાર સંસારમા

સ્વયંસેવકોને

વહેલા વીર થાઓ તૈયાર, મદદ માટે બહાર પડોરે,
પડે દુઃખના બહુ પોકાર, „ „ „
ગયા સુખસમય તે આજ, „ „ „
તને કૂળ-મર્યાદાની લાજ, „ „ „
નીજ સ્વાર્થની નથી આ લીખ „ „ „
ઘણી ઠોકર ખાતાં મળી શીખ „ „ „
ધરો ઝોળી સત્વરે હાથ, „ „ „
બૂલી ઝેર કરો જીવ સાથ, „ „ „
છે જીવન અમૂલ્ય હાથ, „ „ „
જેથી સુખનો પ્રગટે ભાણ, „ „ „

પ્રીતમ.

સેવા

મ્હોટા તજ મ્હોટાઈ ઉમંગે, ગરીબ હિતમાં લગશે,
દૈન્ય પ્રેમથી મસ્ત થઈ, પરમાર્થ પથ પરવરશે.

સેવા પૂરી ત્યાં થા

સુખ દુઃખમાં સંમ લાગી થઈ, અન્ય ન અંતર ગશેણ,
મારા જેવા સૌના સેવા, દુઃખી કેખી દીલ ડરશે.

સેવા પૂરી ત્યાં થા

અન્ન ભૂખ્યા વસ્ત્રોથી રહિત કે, અલણ બંધુઓ જોશે,
સહાય કરી-કરવા પ્રેરાવી, નીજ અંતરમાં રોશે.

સેવા પૂરી ત્યાં થા

નિંદે કદિ કે કૂળ અભિમાને, કે અંતરમાં બળશે
સેવાના સમજવો મંત્રો, રોપેલું કદિ કૂળં

સેવા પૂરી

નર-નારીનાં જોડાં એવાં, આ ભૂમિ અવતરશે.
સ્વર્ગ સમી સૃષ્ટિમાં શોભા, આશિષ સત્વર ફળશે.

સેવા પૂરી

પ્રા

